

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Йорданка Златева Бибина,

за академичната и изследователска дейност на
доц. дин Орлин Стаменов Събев,

кандидат в конкурса за академичната длъжност „професор“ в
Института за балканистика с Център по тракология „Проф.
Александър Фол“ при БАН в професионално направление 2.2.
История и археология, научна специалност „Документалистика,
архивистика, палеографика, вкл. историография и изворознание“
за нуждите на Секция „Културна история на балканските народи“,
обявен в „Държавен вестник“, бр. 52/30.06.2017 г.

Познавам доц. дин Орлин Стаменов Събев от самото начало на неговото развитие като значим български османист с множество научни приноси – той е автор на четири монографии и над 50 статии и студии, публикувани в български и чуждестранни издания, немалка част от които реферирани. Той има и значим брой специализации в авторитетни чуждестранни академични центрове.

Неговата научна и научно-административна дейност от самото начало е свързана с ИБЦГ, където през 1996 г. е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка. Той се ориентира към проблематика, тясно свързана с историята на османската култура, и по-специално, с образованието и развитието на книжното дело, книгопечатането, библиотеките. Като член на научното жури за присъждане на научната степен „доктор на науките“, но и като колега в областта на турските и османотурските литературни изследвания познавам отблизо неговата научна продукция.

Тема на дисертационния му труд, защитен през м. февруари 2000 г., са „Османските образователни институции в българските земи (XV–XVIII в.)“. Той е особено важен за разбирането спецификата на османската култура като цяло, както на менталитета на османеца и неговото отношение към света до началото, а и в ранния период на реформените движения през XIX век.

Тази тема намира продължение и в големия му докторат (защитен на 14 април 2015 г.), озаглавен „Робърт колеж: образователни идеали, политики и резултати (60-те години на XIX–30-те години на XX век)“. Той е посветен на Робърт колеж и особено важното му значение за обучението на българите в Цариград през XIX в. Достатъчно е да се посочи фактът, че дванадесет български министри, вкл. двама министър-председатели, са учили в Робърт колеж. Дисертацията е публикувана в две адаптирани монографии – на български и на английски език. Особен принос на този труд е използването на многобройни архивни материали – български, османотурски, американски и пр., повечето от които за пръв път са направени достояние на българската и световната наука. Без да се спирам подробно на всички оригинални приноси, които вече съм изложила в Становището си като член на научното жури за присъждане на степента „доктор на науките“ на О. Събев, тук бих искала да отбележа специално разчитането на османските извори, тъй като османотурският е един изключително труден език и са сравнително малобройни учените, които притежават нужната за това експертиза, като доц. дин Орлин Събев е сред най-добрите. При това прави впечатление и умението на автора да надхвърли конкретиката на обилния фактологичен материал, за да анализира, обобщи и успешно да обедини всичко в една цялост, представляваща сериозен научен принос в българските културно-исторически изследвания. В множество студии и статии той изяснява такива въпроси като този за изключително голямото национално и верско разнообразие в Робърт колеж, като доминират основно три групи: арменци, българи и гърци – факт, напомнящ на автора за Вавилонската кула. Той се спира върху динамиката на „доминиране“ на една или друга народностна група, както и на отношенията между тях – нещо, което не е било изследвано преди него и представлява сериозен научен принос. По-конкретно „Българският период“ в историята на Робърт колеж (1864–1890) той анализира в друга обемна своя студия в сборника в чест на проф. Надя Данова. Следва да отбележа, че тези и други негови студии в повечето случаи имат своите адаптирани публикации на други езици, като английски, гръцки, турски. В друга студия авторът се спира върху динамиката на броя на мюсюлманските/турските ученици в Робърт колеж, който, както той отбелязва, е относително малък през османския период. Търсейки причините за това, О. Събев подчертава особената роля на християнската атмосфера в колежа, а също

и на рестриктивните мерки на османските власти спрямо турците/мюсюлманите, които посещават чужди училища, вкл. Робърт колеж. В първите години на Републиката обаче процесите се обръщат и този брой нараства значително главно заради секуларизирането на държавата, обществото и образователните институции, отлива на българите след създаването на независимата българска държава, а също и вследствие на Спогодбата за размяна на населението с Гърция.

Хабилитационният труд и монография на доц. дин Орлин Събев „Първото османско пътешествие в света на печатната книга (1726–1746). Нов поглед“, публикувана в България (София: Изд. „Аванфард Прима“, 2004) – оригинално и приносно изследване, неслучайно привлича интереса и на турската академична общност и претърпява четири издания на турски език („İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni (1726–1746). Yeniden Değerlendirme“, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2006–2016). Особено приносно е обосноваването на нови критерии по отношение оценката на успеха/неуспеха на първата турска печатница, станало възможно благодарение на творческото използване на нови изследвания и преоценка на предходни и донякъде стереотипизирани становища за нейния неуспех. В няколко свои студии, посочени в авторската справка, той още веднъж защитава тезата, че преходът от ръкописна към печатна култура е плавен и постепенен процес, еволюция, а не революция в разпространението на знания и текстове в по-късния османски период. В други дискутира проблема за късната поява на книгопечатането при османците.

В последното си монографично изследване „Книгата и нейният храм (история на османските библиотеки в България)“ (София: Изд. „Авангард Прима“, 2017, 430 с. ISBN: 978-619-160-771-6), Орлин Събев разглежда историческия развой на османското библиотечно дело в българските земи в периода XV–XIX в., и както обикновено, на основата на богат и неизползван досега архивен материал от български и турски архивохранилища. Погледът към развитието на османските библиотеки е изцяло в контекста на османската книжнина, османското разбиране и класификация на науките, така различно от европейските понятия, на читателя и на книгата не само като духовно постижение, но и като „продукт“ на много изкуства, придаващи ѝ висока естетическа стойност.

Авторът ни предлага и един социален разрез, който представя социо-културната ситуация в разглеждания от него период, при това не статично, а в нейната динамика и с оглед на важните трансформации, последвали малко закъснялото османско книгопечатане. Много интересен аспект в изследването е непрестанното съпоставяне със сходните явления при немюсюлманските народи в империята, при това в по-широк европейски контекст. Това, без съмнение, му придава многоизмерност, уплътняваща представите на читателя за явленията и процесите, предмет на авторския интерес и анализ.

„Архитектурата“ на изследването е стройна и ни оставя впечатлението, че от просторния и величествен вход на „храма“ постепенно навлизаме в отделните „стаи“, интериоризиращи познанието ни от личното пространство на домашните библиотеки към по-широките хоризонти и отворени към обществото „прозорци“ на градските и училищните библиотеки, както и хранилищата в храмовете – библиотеките в джамии, тюрбета, медресета. Важният процес на окрупняване на книжните фондове той успява много точно да характеризира като оформяне на специфично културно пространство: „...големи обществени османски библиотеки, които се превръщат в единствен за съответното селище, но окрупнен фонд с ориенталска книжнина, представляващ самостоятелна институция в културното пространство на балканския мюсюлманин.“ (стр. 286). Приложените към монографията списъци на книги от фондовете на няколко османски библиотеки в България според издирени в български и турски архивохранилища извори са ценна добавка към изследването. В други публикации той разглежда свързани с библиотеките проблеми, като например, библиотеките към медресета, функционирали в българските земи в периода XVI–XIX век (в София, Видин, Кюстендил, Търново, Свищов, Разград, Пловдив, Силистра и др. селища).

Редица публикации са фокусирани върху социално-икономическата структура на османското общество, както и демографската ситуация в българските земи през османския период. В други се анализира съвременната българска историография, свързана с историята на Османската империя и на българските земи в периода на османското владичество, особено през XVIII–XIX век. Тяхна основна слабост, отбелязва авторът, е липсата на по-големия османски контекст, което води и до не винаги коректни заключения. Бих подчертала, че сред основните му приноси е именно този – използването на

османотурски извори, и не само, което често пъти променя концептуалната рамка, контекста, а нерядко и фактологията на разглежданите процеси.

Без да се спирам върху всички негови публикации, ще отбележа и няколко с по-оригинална тематика, досега неизследвана в българската историография, като например, за проституцията в османското общество и правните рамки за регулирането ѝ, в рамките както на по-строгите шериатски норми, така и на по-умереното султанско законодателство, съобразено с местното обичайно право, на основата на наративни сведения и османски документални извори.

Справката за цитатите е повече от убедително доказателство за приносния и оригинален характер на публикациите на доц. дин Орлин Събев. Богатата публикационна дейност на О. Събев е широко цитирана – над 240 цитирания в чужди издания, и 88 – в български.

Научните изследвания на Орлин Събев се допълват и от преподавателска и лекторска дейност в няколко български университета: хоноруван преподавател е в СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, специалност „Библиотечно-информационни науки“, където води магистърска програма „История на книгите и четенето“ с лекционен курс на тема „Между перото и пресата: формиране и развитие на печатната култура в Османската империя (XVIII–XIX век). Тематично същият курс води и в ШУ „Еп. Константин Преславски“, Факултет по хуманитарни науки, катедра „Турски език и литература“, магистърска програма „Балканистика“, от 2014 г. досега. Преди това е бил хоноруван преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, специалност „Библиотечно-информационни науки“, бакалавърска програма, от 2009 до 2010 г., а също е чел лекции и е водил упражнения и в ШУ „Еп. Константин Преславски“, катедра „История“, бакалавърска програма, лекции и упражнения по дисциплината „История на българските земи XV–XVII век“ (1998 г.).

Наред с всичко гореизложено, О. Събев има и богат научно-административен опит като и. д. зам.-директор на ИБЦТ, ръководител секция „Балканите XV-XIX век“, научен секретар на института, многогодишен член на Научния съвет и негов представител в Общото събрание на БАН.

На основата на изложеното по-горе, оценявам положително и подкрепям изцяло кандидатурата на доц. дин Орлин Събев и горещо препоръчвам на останалите членове на уважаемото научно жури да гласуват за избирането му на академичната длъжност „професор“ в Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Аресандър Фол“ при БАН, по професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Документалистика, архивистика, палеография, вкл. историография и изворознание“.

Доц. д-р Йоданка Бибина,

ИБЦТ, БАН

.....

София, 08.11.2017 г.